(Политика 31. 10. 2010)

Са Емиром Кустурицом о аутобиографском роману „Смрт је непровјерена гласина”, о улози породице, љубавној причи, о месту Матије Бећковића и Вука Јеремића у његовом животу и о томе какав је он заправо деда

Мећавник – Промоција књижевног првенца, аутобиографског романа „Смрт је непровјерена гласина”, био је догађај пар екселанс, а његов аутор Емир Кустурица звезда на овогодишњем 55. Сајму књига у Београду.

Кустурица каже „књига му се продаје к’о чоколада”, задовољан је реакцијама и личним сусретима с читаоцима који су, у два маха, стрпљиво чекали у редовима за његов потпис и посвету.

Између две посете сајму, на Мећавнику као прави домаћин води рачуна да буде довољно дрва и угља за најављену цичу зиму. Звоне телефони, у току су припреме за снимање филма „Сасвим опуштено”, припреме за београдску премијеру панк-опере „Време Цигана” која је пре две године узбудила париску јавност, за сутрашњи пут на Панораму европског филма у Атину. Успут се нађе времена и за уобичајене комшијске разговоре с Мокрогорцима, па и за разговор за „Политику” који је почео тек када је домаћин истрчао и пети километар своје уобичајене јутарње рекреативне трке. Рекло би се – уобичајен радни дан у животу хиперактивног Емира Кустурице...

Славни редитељ, музичар, гитариста, лидер бенда, глумац, директор оригиналног фестивала и националног парка, пилот, сада и писац!

Знате шта, заборавили сте једну од главних карактеристика мог живота, а то је архитектура. Пре четири године, у Белгији, добио сам и главну награду за архитектуру. Ха, ха!

Сада када сте нам и научно доказали да сте талентовани за писање, остаје потпуно нејасно зашто сами не пишете сценарије за своје филмове?

Зато што је мени врло тешко да седим на једном месту. Да сам био к'о Гагарин и дангубио по васиони, можда бих и написао свашта.

Јесте ли уопште помишљали да ће после читања Ваше књиге многи закључити – гле иза овог разбарушеног „тигра" који вазда нешто режи, заправо се крије једно емотивно и нежно „маче"?

Бојим се да сте ви потпуно у праву и да је и мене самог изненадила ова књига. Ово што сте ви сада споменули, мислим да је основа суштинске комуникације са светом. То што се види у првом плану никада није оно што јест', а сврха моје уметности је била да искаже најтананији или најтанкоћутнији део мене. Ова књига је до сада најснажније исцртала управо ту особину – нежност. Она је успешно скривана у животу, зато што је комуникација у окружењу у којем ја живим тако захтевала. Али, срећна је околност што је постојала филмска и сада ова писана уметност, где се нежност изразила у пуном светлу.

Ваша књига на веома леп начин подсећа и на то да породица и даље треба да буде основна ћелија друштва.

Јесте. Често подсећам на чињеницу коју треба знати – централна митска позорница уметности је породица. Издвојени, отуђени човек је заправо једна постмодерна измишљотина. Његова дубинска, трагалачка природа, природа која везује времена, налази се у породици. Она је, чак и када породицу немаш, снажно огледало твог живота.

Књигу сте посветили и малом Јанку. Стално заборављам да сте Ви и деда. Али какав? По принципу „уз'о деда свог унука, мет'о га на крило" или деда на службеном путу?

Деда на службеном путу. Али, дедине мисли и његово практично деловање су уједињени и ту постоји комуникација. Не тако фреквентна, али како мој унук буде сазревао, мислим да ће она бити све чешћа и да ће све мање бити то – деда на службеном путу.

У једном од поглавља књиге је и једна од најлепших љубавних прича које сам прочитала у последње време, она како сте заволели и како волите Мају. Ето, видите да и Ви умете гласно и о љубави, а никако да видимо да стварате и чисти љубавни филм?

Ја живим у илузији да су моји филмови, од првог до последњег, љубавни филмови. Али, знам ја шта ви мени говорите, пошто је познато да сте склони интимистичким филмовима. Мој проблем с тим филмовима је у томе што је мени, да бих био задовољан сценом, потребно увек много прскалица. Идеја о епизодама из љубавног филма биће отворена у следећој књизи коју ћу написати. Она ће третирати три савремена лика која су оптерећена Достојевским, који на крају завршавају у једном рехабилитационом центру, пошто везаност за Достојевског, у моралном и естетском смислу, човека неминовно води у рехабилитациони завод. У све те три приче постоји тај интимистички љубавни запис који би могао да буде то о чему ви говорите.

После читања књиге коначно ми је јасно откуд тај Ваш нагон да се стално нешто „петљате" у политику. Генетика је чудо?

Генетика је чудо, само што исходиште твог живота није генетика, него твоја интеракција. Теби се укрсте оних осам хромозома и од мајке и од оца, а шта ће бити у животу то је стварно једино оригинално решење.

Али, Ваш је отац био свестан своје позиције „малог човека загледаног у велике историјске догађаје", а Ви имате ту неку сталну жељу, што би народ рекао – да ускачете и тамо где уметнику место није?

Па и Бертолучи се бавио политиком, отприлике колико и ја. Он је с позиција метафоре, у другој фази свог стваралаштва, отишао код Годара и покушао да укрштањем политичких и социјалних идеја с Фројдом тумачи простор у коме живи. Утолико сам и ја неко ко је

склон политици, али не можемо опште говорити о мом бављењу политиком пошто се ја њоме никада тако бавио нисам. Ја сам само један сведок који покушава да својим сведочењем, у складу са својим моралом и виђењем историје, коригује магистралне политичке идеје које су, углавном, велика превара.

Има у књизи и Алије и Слобе, али не на начин на који би неки то, можда, прижељкивали?

Уметник је неприкосновени сведок, неко чије је сведочење, уколико није баш у пропагандној употреби, веома драгоцено. Духовно реконструисати Сарајево изнутра немогуће је без мог утицаја до 1988. године до када сам тамо живео, а радозналост и потреба да активно сведочим је довела до тога да улазим и у сукобе због аутентичности свог мишљења. Ја сам покушао све, и моје виђење и са Алијом (Изетбеговићем) и са (Слободаном) Милошевићем је у прво време било искључиво због тога што сам хтео да будем неки амортизер у тој комуникацији. То наравно није успело, јер то никада код нас не овиси само о нама, то овиси о вишој сили која овде стиже са стране већ више од двеста година. Можда и дуже. Сусрет и с једним и с другим био је сасвим лична ствар и мој лични покушај да учиним шта могу. То што нисам могао ја, нису могли ни много, много јачи од мене.

Да ли је Матија Бећковић очинска фигура која Вам је, можда, у једном тренутку недостајала или је он духовни отац, можда старији брат?

Он је мој старији брат. Матија Бећковић је једини који није студирао у Прагу, а успео је да духовитошћу и иронијом себе одбрани од пропадања и од ове тешке историје кроз коју је пролазио и његов народ и његова породица и он сам. Он је, једноставно, библијска личност. Он је Јован Златоусти и утолико његова појава, као и све појаве овде, није верификована у мери у којој он то заслужује.

А како да протумачим место Вука Јеремића у Вашем животу? Углађени, образовани син? Млађи брат?

Он је диван човек! Када је неко диван човек и ја могу да имам комуникацију с њим, он може да буде демократа, може да буде и недемократа и комуниста и било шта. Овде је

необично да се људи виђају јер се свиђају једни другима. Зато што је политика метла која овде сваке три и по године помете, па је онда необично да човек који наводно има конзервативније идеје – што сам наводно ја и што није тачно, али нема везе – виђа неког ко није конзервативац. Вук је драг човек и то је сасвим довољно.

Зашто сте променили назив „Гдје сам ја у тој причи" у „Смрт је непровјерена гласина"? Да ли имате страх од смрти, нелагоду од старења?

Променио сам назив јер сам, радећи на књизи, на крају добио веома озбиљну затворену структуру. Једну хронику која је по форми можда највише инспирисана Бертолучијевим „20. веком", у којој је обухваћено неких 45 година живота. Да би се у великом пројекту задржала душа, било је неопходно на крају закључити озбиљне ствари. Као што је идеја, да је толико много људи умрло да и смрт претерује, да ме она на том општем плану, у општем обрасцу, једноставно чини толико усамљеним, да ни мени ништа друге не преостаје него да поверујем да је то један обичан трач којем не треба веровати.

Ваша се књига чита као да се гледа филм. Она је динамична, Ваш језик је сликовит. Ово је и веома добар материјал за серију од седамнаест епизода. Уколико би и дошло до тога да се Ваша књига екранизује, ко би глумио Емира Кустурицу?

Ко би могао да глуми мене? Стварно о томе нисам размишљао. Можда онај Швођанин што је у Анталији добио батине јер им је личио на мене! Ко му је крив што није личио на Клинтона, па би уместо батина добио споменик. Или на Обаму, па би добио Нобелову награду, којој уосталом и ја тежим. И мислим да је Матија, на промоцији моје књиге, претерао оно с Љосом рекавши: „Узе му је Љоса испред носа". Нису они из комитета за доделу ове награде криви. Ипак је Љоса своју књигу написао још прошле године, а ја тек ове. Ха!

Карневалски рукопис

Да ли је могуће извести оперу „Време Цигана" у „Сава центру", а да то буде онако снажно и аутентично као што је то било у париској „Бастиљи"?

Поред свих уметничких надахнућа, ту су пресудни технички услови. Да би се то чуло како треба, како људи певају и свирају, долазе специјалисти из Париза који ће за скупе паре да озвуче „Сава центар” и да то буде сила која, што због квалитета музике што због квалитета извођења, неће ником дати да трепне тај сат и 40 минута. С друге стране, сви технички параметри који су у париској „Бастиљи” били поштовани биће и овде, а енергија коју ти лудаци поседују – почевши од Нелета Карајлића, сигурно ће тај најсмелији захват у мом животу, учинити онаквим какав је био у Паризу. А то је спектакуларан, карневалски рукопис који буди из мртвих.

(разговор водила: Дубравка Лакић)